

bus quotidie propagantur, atque ex eo loco per multas jam provincias dilatantur. Ipse vero frater ad spiritualia reversus studia, sacræ disciplinæ, quam sanctus tradiderat Bernardus, seniles humeros tota alacritate supposuit, pia confidentia præsumens ejus se meritis et precibus ab æternis malis erudendum, sempiternisque bonis perfruiturum; qui ipsum de præsentis itineris tam multiplicibus periculis misericorditer absolutum, ad Claramvallem suam salvum perducere dignatus est.

CAPUT XXXIV.

Narratio cujusdam spiritualis monachi de Clara-valle.

Quidam religiosus et spiritualis monachus de collegio Clarævallis in partibus Dacie in una de domibus Clarævallis diutius habitavit. Hic igitur quadam vice rediens in Claramvallem, fratribus suis causa ædificationis retulit jucundum, et omni acceptione dignum miraculum, quod in confinio Saxonie noviter accidisse, asseverabat. Erat in eisdem partibus quoddam Cisterciensis Ordinis cœnobium, in quo quidam magnæ religionis et admirandæ humilitatis monachus in simplicitate cordis sui Domino devote serviebat. Qui cum in omni sacri ordinis observantia fervens esset, atque devotus, semetipsum in omnibus despiciens et humilians, maxime tamen silentio et quieti operam dabat, orationi, compunctioni, atque lectioni, continue vacans, ita ut semper ad orandum sive ad legendum, ubicunque poterat mirabili dulcedine traheretur, fructum tamen devotionis magis quam eruditionis in lectione requirens, ita in ea delectabatur, sicut in omnibus divitiis. Appropinquante autem hora migrationis ejus de hoc mundo, cum graviter ægrotaret, et oleo infirmorum jam inunctus esset, rogavit ut corpus ejus in præsentem lavaretur, et vestimentis quibus sepeliendus erat, indueretur. Fratribus, vero causantibus novitatem et facere differentibus, cum in sua petitione persistere, ob reverentiam sanctitatis suæ quod volebat obtinuit. Quo facto, circumstantibus ait: « Reverentissimi unusquisque ad officia vestra, quia modo moriturus non sum, sed die sequenti post refectio-nem servitorum vocabit me Dominus. » Cunctis itaque fratribus ad hanc prophetiam hominis Dei suspensis, illuxit dies altera, et eadem qua prædixerat hora, sonitus tabulæ universos ad commendationis officium migraturo persolvendum oculis invitavit. Quod cum tanto devotius facerent, quanto morientem in æterna vita mox glorificandum fore certius sperabant, ipse frater ultimum jam trahens spiritum subito divina gratia illuminatus est, et exhilarata facie circumstantibus dixit: « En modo ingreditur ad nos ille dilectus Domini, beatus Joannes evangelista. » Et cum paululum reticuisset, iterum dixit: « Ecce nunc venit beata Dei genitrix et virgo Maria. » Et post modicum intervallum ampliori repente gratia illustratus, clara voce subjun-

xit. « Eia, fratres, ecce jam venit Dominus Jesus Christus, et cum eo sanctorum angelorum aliorumque sanctorum frequentia. » Et cum hoc dixisset, confestim in jubulum et exultationem cordis, præ dulcedine illius quem intuebatur, raptus, cantare cepit, et imponere Antiphonam illam dicens: *Subvenite, sancti Dei, occurrere, angeli Domini.* Atque ita cantando animam reddidit. Videntes autem fratres hominem in morte exsultantem, et cantando morientem, eandem Antiphonam quasi de ore ipsius festinato rapuerunt; et cum multo pietatis affectu elevata in excelsum voce percantaverunt. Hæc itaque prædictus senior fratribus Clarævallis fideliter innotuit, eorumque animos ad contemptum mundi, despectum sui, amoremque Dei, vehementer accendit: quorum utinam imitatores efficiantur, omnes qui hæc legerint, vel audierint, scientes certissime quoniam quanto quis in hoc mundo fuerit, tanto in futuro apud Deum gloriosior et sublimior apparebit.

CAPUT XXXV.

De claris luminibus Clarævallis.

Hactenus itaque de claris luminibus Clarævallis, nec non et de clarissimo sole, qui de eadem, conspicua valle consurgens, universas mundi partes claritatis suæ radiis illustravit, nos disseruisse sufficiat, cum tamen paucos admodum flores de spatiosissimo floridissimoque prato vernantis ejusdem beatæ vallis, ad accendendum in nobis sacræ devotionis fervorem, decerpserimus, quatenus rutilantis eorum pulchritudinis venustate illecti, suaveolentiaque recreati, mundum cum omni vanitate et voluptate sua spernere, atque ad æternæ claritatis patriam anhelare, in libro veræ theologiæ, in quo scriptæ sunt lamentationes, carmen, et vae, tota mentis vigilantia discamus. Sed quis ad hæc tam idoneus? Propterea quid aliud restat nobis, nisi comedere panem doloris in sanctos ejus, quamque misericordia moti, ad ora latrantium sub mensa cætulorum, vel exigua aliqua sublimium illarum deliciarum fragmenta demittant, per quæ, ne in via poenitentia deficiamus, sustentemur? Cæterum sicut in prædictis Patribus cognovimus quam liberalis sit misericordia Dei in sanctos ejus, quamque pius respectus in electos illius, qui mandata vitæ absque dissimulatione custodiunt sic in subsequentibus exemplis demonstrabimus quanta benignitate quandoque peccantibus ignoscat, seu quanta districtione delinquentes interdum feriat, quatenus sic misericordiam amplectamur, ad omne opus bonum parati; ut tamen, si forte negligentiores nos in via mandatorum Dei deprehenderimus, maledictionem, quæ opus Dei negligenter exsequentibus intentatur, pavida semper mente pensemus.

DISTINCTIO QUINTA.

Continens salutaria Monita exemplis probata, de quorundam vitiorum periculo, et punitione.

CAPUT PRIMUM.

Admonitio domni Gerardi abbatis Clarævallis, de non jurando et de periculo jurantium.
Beatæ memoriæ Dominus Gerardus, quondam Cla-

(32) *Distinct. II, cap. 27.*

reavallis abbas cujus supra (32) pretiosam in conspectu Domini mortem descripsimus, solebat aliquoties fratres suos a consuetudine jurandi com-pescere, et, ut hoc efficacius posset rem quamdam terribilem, quæ tunc cuidam juratori recens acci-

derat, exempli gratia narrare curavit. Dicebat vero eandem rem venerabilem virum Cadorei episcopum sibi innotuisse, cui etiam ejus capellanus vir valde honestus se præsentem interfuisse affirmabat. Erat igitur in partibus illis homo quidam carnalis, qui, dum aleis aliquando luderet et tesseri sibi male cadentibus perderet, quidquid dementi in buccam veniebat, ore furibundo jurabat. Cumque jam pene omnia amisisset, alius quidam nefandus aleator accessit; et tumida illum indignatione amovens, ait: « Cede, iners, cede; ego ludam pro te, quia tu nescis, neque ludere, neque jurare. » Cumque et ipse, ut erat filius perditionis, similiter perderet, diabolico furore inflammatus, cepit omnia Domini nostri Jesu Christi, tam interiora quam exteriora, quasi per ordinem membra jurare, nihil omnino injuratum dimittere volens. Proferbat igitur jurationes quasdam, seu blasphemias horribiles atque inauditas, quemadmodum cordis et oris ejus instructor, imo vere destructor diabolus excogitabat. Ast ubi Dei et hominis Domini nostri omnia membra furioso et blasphemio ore consumpsit, adjecit ad cumulum damnationis suæ, etiam intemeratæ matris ejus sanctissima membra jurare, terribili nimis temeritate satagens universa sigillatim atque seriatim venenato dente discerpere, ita ut sanæ mentis omnes qui aderant, a facie blasphemantis et obloquentis aures obstruerent, et, pectora tunderent. Ne dum juramenta omnia sacrilegus jurator expleverat, et ecce repente ultio digna atque divina invisibili et quasi fulmineo ictu feriens ac perforans sceleratum, majestatis iratæ terribilem dedit experimentum. Percussus itaque blasphemus corruit, et putans quod aliquis eum materiali gladio confodisset, horrendo gemitu exclamans, ait: « Heu, heu, miser, quis es, qui me interfecisti? Cumque diutius in terra palpitans, et mortiferos gemitus efflans, volutaretur, tandem urgente maligno, cui traditus fuerat, abominabilem animam tartareis ignibus concremanda expuit. Nudato itaque corpore ad lavandum, inventa est in dorso ejus plaga recens terribili apertura dehiscens, ac si aliqua securis amplissima ibidem immersa fuisset, ita ut penetralia cordis, hepatis et pulmonis funditus apparerent. Quo viso conterriti sunt juratores, videntes quia Zelus Domini exercituum tam gravi animadversione multavit juratorem impium atque blasphemum. Cumque rumor velocius pervolans tremefactus undique vicinos traheret ad videndum, quidam de intimis ejus mœstus accelerabat ad illum. Huic ergo itineranti apparuit quidam mortuus homo, quem viventem ipse cognoverat, et ait: « Agnoscisne me? Ego sum ille defunctus, olim tibi non ignotus. Novi ego quo tendas, sed incassum te fatigas. Jam enim morte absorptus est, quem viventem invenire te putas. Porro unum est, quod te latere nolo, quia Dominus Jesus Christus a suis contumeliosis multas contumelias et injurias patitur, patienter expectans, tamquam patiens redditor. Verumtamen immaculatæ genitricis suæ læsiones atque convitia non facile sustinet: sed aut præsentem supplicio citius punit, aut si forte reservat in posterum, cæteris malis acerbius ferit. » His ita peroratis, defunctus ille, qui loquebatur evanuit (33). Is vero ad locum perveniens, amicum jam mortuum juxta mortui vaticinium reperit; et referens quæ audierat, terrorem terrori, et miraculo miraculum adjecit. Alium quendam juratorem impudentem et execrabilem circa fines supradictæ civitatis Cadorei fuisse affirmabat prædictus venerabilis abbas Gerardus. Qui cum beatæ Dei genitricis et Virginis Mariæ sacrata et secreta membra ore

(33) De blasphemio illo lusore idem narrat Cæsarius, quod hic. Quod autem dicitur Deus citius ulcisci Matris injurias quam proprias, id facit, ne illa

spureissimo jurare præsumeret, mox immundo spiritui traditus, durissima passione diu vexatus atque distortus est, ita ut oculis eversis, et facie tota enormiter intumescens, linguam ardentem atque ejectam longius ab ore porrigeret. Qui cum ita fuisset longo et horrendo tormento excruciat, tandem miserabilem animam dæmoniis spiritibus reddidit, linguamque effrenem, quam extraxerat, nec in morte retraxit. His et hujusmodi exemplis dominus Gerardus abbas Clarævallis fratres suos, ne jurationibus assuescerent deterrebat, quia licet omni homini consuetudo jurandi periculosa sit, a monachis tamen et omnibus religiosis, etiam minimas jurationes sine gravi periculo usurpari non posse certissimum est.

CAPUT II.

De periculo proprietatis.

Piissimæ recordationis dominus Abraham quondam Prateæ abbas, quæ est una de filiabus Clarævallis, florem virginitatis cum fructibus bonorum operum, sine quibus castitas non magna est apud Deum, usque ad consummationem immaculatæ vitæ, largiente Christo, conservavit. Hic itaque homo sanctissimus, ac singulari mansuetudinis gratia præditus fuit, jugumque Domini ab adolescentia cunctis diebus vitæ suæ indefesso studio portavit. Qui cum adhuc esset ætate pariter et religione novellus, modicam panni novi scissuram ad resarciendam vestem in grabatulo suo sine licentia condidit. Sed dum eam post paululum requisisset, et reversato undique stratu minime reperisset, miratus abscessit; et remordente conscientia, furtivam rapinulam privata confessione quantocius delere curavit. Et o magna virtus confessionis! magna nihilominus pietas Redemptoris, qui totam quodammodo spem salutis humanæ constituit in sacramento Confessionis! Sicut enim nulla multiplicitas, nulla enormitas criminum aut scelerum potest obsistere, quia gratia pure et humiliter confitentem sublevet de imo barathri, et collocet in fastigio cœli, sic nimirum etiam minima delicta confiteri dissimulantem præcipitant de fastigio perfectionis in ima miserabilis dissolutionis. Itaque prædictus juvenulus, qui prudenter adverterat tantillum peccatum suum sine confessionis remedio aboleri non posse, cum post modicum temporis intervallum solus in coquina scutellas ablueret, ecce subito paniculus ille per aerem lapsus, et velut aliquo portante manibus ejus injectus est, quatenus cum ipso sordes materiales detergeret, propter quem sordibus proprietatis animam ejus Satanas fedare tentaverat. Quem cum certissime recognosceret, et correctis quaquaversum obtutibus neminem in eadem domo, neque sursum neque deorsum aspiceret, manifeste comperit ab immundo spiritu furtim sublato fuisse, sed post factam confessionem ab eo retineri non potuisse. Quapropter in timore pariter et exultatione cordis gratias agens Deo, animadvertit, quam cavendum, quamque timendum sit ab ejusmodi proprietatibus, quamlibet minimis, eis qui puram atque perfectam paupertatis professi sunt vitam, cum etiam sanctimonialis quædam, ut legitur, propter exiguum sericum filii, quod sine licentia lectulo suo reposuerat, diaboli sustinuerit in morte calumniam.

Alius quidam Cisterciensis Ordinis monachus, cum infirmitate tactus ad horam ultimam devenisset, jamque loquendi officium amisisset, vidit immundum spiritum ad instar simiæ sedentem in pertica juxta parietem posita, ubi scapulare ipsius dependebat. Porro in ipso scapulari veteri et dirupto idem frater modicam panni scissuram sine licentia

contemni et parvi fieri a Deo putetur: Dei autem majestas, licet non puniat, non potest non esse venerationi.

nuper assuerat: quam ille impurus spiritus suaviter attrahens et saepe deosculans, etiam lingua, lingebat, et manu palpabat. Quod cum ille videret, ingemuit: et quia jam loqui non poterat, protensione indicis indicando, verbisque semirutis ac dimidiatis balbutiendo, quomodo poterat innuebat, ut derisorem pessimum amoverent. Fratibus vero qui circa ipsum stabant mirantibus, et diu percunctantibus quid diceret, aut quid intenderet, divina tandem miseratione recepit officium linguae, et ait: « Nunquid non videtis obscænum illum sedentem in nostro scapulari, et ore spurcissimo lambentem pitacium illud, quod nuper in eo sine licentia consuere præsumpsi? Expellite ergo quantocius scelestum, et tollite de indumento pitacium, ne mihi in finem calumniosus et impius iste derisor insultet. » Cumque omnes intente respicerent, et spiritum nequam, quem ille conspicabatur, videre non possent, amoverunt scapulare de loco, et protinus recessit exprobrator pessimus. Frater vero iafirmus accepta poenitentia pro delicto suo rursus obmutuit, atque post paupulum in bona confessione decessit. Itaque summopere cavendum est omnibus nobis, qui sacri Cisterciensis Ordinis puram et defæcatam religionem professi, mundo et universis quæ mundi sunt, insuper etiam nobismetipsis abrenuntiamus, ne saltem in minimis et vilibus quibuslibet rebus dandis vel accipiendis seu habendis sine licentia, maculam demus conscientiae nostræ, et atrocissimis hostibus nostris materiam calumnie, qui in exitu Israel de Ægypto, id est, animæ de corpore, tanto atrocius a tergo instabunt malignissima exprobratione, nequissima insultatione, severissima ultione, justo Dei iudicio tales excessus plectentes, quanto nunc eos nos facilius cavere possemus, si timorem Dei, sicut in Regula nobis præcipitur, continue præ oculis haberemus.

CAPUT III.

Quantum sit periculum monachum sine habitu suo, id est, cuculla mori (34).

Vir illustrissimus, Romanus genere, et honestæ conversationis monachus, domnus Jordanus de Fossa nova, quæ est una de domibus Clarævallis, retulit nobis quoddam grande miraculum, quod intra Italiam in quodam cœnobio Cisterciensis Ordinis Dominus ad admonitionem et correctionem nostram fieri concessit. Monachus quidam ibidem cum per tramitem disciplinae regularis devote et humiliter usque ad metam sibi a Domino constitutam cucurrisset, ægrotabat ad mortem. Qui cum imminente jam exitu magnis febrium æstibus ureretur, infirmarii minus discreti, minusve monastici habitus sacramentum considerantes, ad revelationem ardoris exutum cuculla, scapulari induerunt: et ita per negligentiam eorum manendo spiritum exhalavit. Verum antequam corpus terræ commendaretur, qui mortuus fuerat, repente redivivus apparuit: et mirantibus universis ita exorsus est fari: « Ego cum in morte carnis oculos clauderem, et carnis sensibus exemptus in vita animæ spirituales oculos aperirem, mox a sanctis angelis benigne susceptus, in eo habitu quo carnis induvias exui, id est, absque cuculla usque ad portas paradisi perductus sum. Cumque ductores mei me introducere conarentur, et in æternæ beatitudinis mansionem collocare, spiritus angelici, qui illic janitorum officium habere videbantur me diligentius intuentes, et monachum absque monachali esse veste deprehendentes, clausurunt portas continuo, meque exclusere dicentes: Nunquid iste sine cuculla recipiendus erit in ordine vel requie monachorum? Repulsus itaque, pavidus et trepidus manebam foris, metuens nimirum dam-

(34) Quod de monacho cuculla exuta mortuo dicitur, a Cæsario etiam narratur. At hoc tempore ægroti longe humanius tractantur: et sicut in usu

nationis subire tristem sententiam. Verum ductores mei pro me rogantes dicebant me, excepto sermone hoc, virum exstitisse probabilem, et in observantia monastici ordinis satis fuisse devotum: sed responsum est illico, æterna lege sancitum esse, monachum sine habitu monachi, id est cuculla, per portas illas nequaquam intrare. Cumque magis ac magis anxiarer, et ne ab æternæ beatitudinis januis penitus excluderem vehementer pertimescerem, subito ab iisdem sanctis janitoribus audivi, pium iudicem Dominum Jesum Christum sententiam dedisse, ut ad humana reverterer; quatenus accepta poenitentia pro negligentia mea, cucullaque reindutus, portas paradisi jam sine obstaculo intrarem. » His auditis fratres cum gaudio et admiratione multa gratias egerunt Deo, qui facit mirabilia solus; sed mox prædictus frater qui receiverat, ad confirmationem dictorum suorum accepta poenitentia indutusque cuculla, migravit in pace. Constat ergo monachicum habitum, in quo etiam crucis forma exprimitur, si vita monachi teneatur, magnum habere mysterium, sicut in Vitis Patrum legimus cuidam sancto fuisse monstratum, qui eandem Spiritus sancti gratiam, quam super baptismi sacramentum venire conspexit, postmodum etiam super habitum monachi, cum benediceretur, descendere vidit.

CAPUT IV.

De converso, a cujus memoria peccatum grave exciderat.

Cum facta esset aliquando mortalitas magna in domo Grandissillve sub venerabili Patre Pontio, postmodum Clarævallis abbate, ægrotabat ibidem religiosus quidam conversus, nomine Stephanus, qui moriendi desiderio tactus vix aliquid cibi sumere acquiescebat, sed votis et suspiriis continuus, ut ab hac valle plorationis, de hoc durissimi exsili filiorum Adam ergastulo educi mereretur, orabat. Unde factum est ut desiderium cordis ejus tribueret ei Dominus. Quem cum infirmarius qui ei sedule ministraverat, cum tanta devotione et tranquillitate cordis morientem cerneret, accessus et ipse vehementer desiderio moriendi dixit ad eum: Obsecro, carissime frater, quia video te de ærumnis hujus sæculi mox eruendum, et in gaudium Domini tui feliciter introducendum: ut cum perveneris ad Dominum nostrum Jesum Christum etiam mihi celerem commeatum ab ipsius benignitate impetrare digneris. Ille vero respondit suum ei non defuturum auxilium, dummodo liceret. Evolutis autem post dormitionem, ipsius paucis diebus apparuit eidem infirmario suo per visionem, et dixit ad eum: en ego in pace receptus video bona Domini in terra viventium, quæ incomparabiliter exsuperant omne delectamentum carnis et sanguinis. Et nunc ex debito sponsionis meæ revertor ad te, opem laturus tibi, non tamen illam quam incaute petisti, sed quam tibi potius expedire cognovi. Recordare ergo quia, dum adhuc in sæculo esses, illud tale piaculum commisisti, de quo nondum per contritionem cordis et confessionem oris absolvi meruisti. Confitere igitur, et poenitentiam age celeriter, quia si ante obitum per confessionem deletum non fuerit, post mortem insolubile permanebit. Evigilans itaque frater, reduxit ad mentem illud grave delictum, quod ante annos duodecim perpetrarat, sed ab ipsius memoria lethali oblivione funditus abolitum erat. Acceleravit ergo confitendo et satisfaciendo liberari, et gratias agens Deo, manifeste cognovit quia non frustra sanctorum suffragia expetuntur, nec parvipendendum esse confessionis sacramentum, sine quo etiam tales ignorantia taliter imputantur.

carnium, ita est in vestitu cum ægrotis solet dispensari.

CAPUT V.

De periculo eorum qui peccata sua confiteri erubescunt.

Quoniam misericorditer Dominus prædicti fratris ignorantiam et oblivionem discussit, et eum ad salutare remedium confessionis attraxit, nunc ostendere libet quantæ damnationis rei sint, qui tremendi iudicii Dei immemores, peccata gravia, quæ commiserunt, per vanam et inutilem verecundiam, de qua Scriptura dicit: *Est confusio adducens peccatum (Eccli. iv)*, cæcati, confiteri vel dissimulant, vel erubescunt, et in virtutum operibus, quæ fortassis processu temporis acquisierunt, confisi, semetipsos decipiunt, cum scriptum sit: *Qui in uno, hoc est in confessione, delinquit, multa bona perdet (Eccli. ix)*; et: *factus est omnium reus. (Jac. ii.)* Dominus Arnoldus abbas Belliloci, vir fidelis ac religiosus, narravit nobis miraculum gloriosum, quod sibi a quodam Calacensis monasterii priore, viro sancto, relatum esse dicebat, quo præsentem res ipsa contingerat. Erat in territorio Lemovicensi matrona quædam religiosæ valde conversationis, quæ licet maritali vinculo teneretur, tamen jejuniis, orationibus, elemosynis, cæterisque religiosis actibus insistens, in habitu sæculari vitam regularem ducere videbatur: verum in adolescentia sua piaculum grave commiserat, de quo vehementer erubescens, nunquam illud alicui præ nimia verecundia confiteri volebat. Quoties tamen presbytero suo confitebatur, palliatam de isto crimine mentionem faciebat, ita confessionem suam concludens: « De omnibus peccatis meis, quæ modo protuli, et quæ non protuli, culpabilem me fateor coram Deo et vobis. » Cumque hunc finem et confessionis veluti sigillatum sermonem emitteret, trahebat ex imo cordis longa suspiria, et tota protinus in lacrymas solvebatur. Hoc igitur per annos plurimos frequenter ac uniformiter actitante, sacerdos, ut erat prudens et sollicitus, advertit aliquid pestiferum latere in corde ipsius: unde etiam tentabat multis argumentis id ipsum ab ea per confessionem elicere. Sed dum nihil hac sollicitudine proficeret, monuit eam vicini monasterii Calacensis supra memoratum adire priorem, et ei tanquam viro sanctissimo conscientiam suam totam exponere. Porro sacerdos eundem priorem super hujusmodi verbo secretus præmunire curaverat. Cum ergo venisset ad eum mulier, et ipsi confiteretur, nihil ab ea potuit extorquere, nisi quod presbyter solebat audire. Factum est autem ut infirmata et minime confessa moreretur. Cumque diutius mortua jacuisset, tardante filia ejus, quæ de alio remotiori vico ad materni corporis exsequias vocabatur, dilata est interim sepultura. Quæ cum tandem concito gradu adveniens magnis ejulatibus fleret et omnes qui aderant ad lamenta converteret, repente misericordissimæ Dei omnipotentis virtute femina defuncta revixit, et redeunte in proprium corpus anima, post triste divortium factum est dulce spiritus et carnis consortium. Tunc quasi de gravi somno evigilasset, flenti et lamentanti filia sic locuta est: « Noli timere, filia. Cessent a fletibus oculi tui, quia jam miserante Deo revixi. Discinge velaminum impedimenta quibus amicior, ut surgere queam. » Solutis itaque cum omni velocitate ligamentis, erecto capite femina resedit. Tunc illa jubente sacerdos propteranter asciscitur, et secedentibus cunctis contagium veterosum protinus per confessionem emittitur ac diluitur. Postea vero confluentibus populis ad miraculum intuentium, ipsa mulier inæstimabilis gratiæ Dei in se factæ testis et annuntiatrice effecta, rei gestæ ordinem cunctis exposuit, et qualiter per interventionem piissimæ Dei genitricis et Virginis Mariæ liberata fuisset, hoc modo diceas: « Ego miserabilis peccatrix cum in hac vita cum hominibus conversarer, propter bona opera quæ faciebam et religiosam conversationem quam prætegebam, vi-

A debar coram oculis hominum stare, sed coram oculis omnipotentis Dei in ruina mortis jacebam; cujus mandati prævaricatrix esse impia temeritate non pertimui. Constituit enim Dominus in sancta Ecclesia sua, neminem absque confessione posse salvari. Ego autem misera, licet de cæteris peccatis meis puram frequenter confessionem facerem, tamen quoddam grave peccatum quod in adolescentia mea commisi, præ nimia verecundia nulli unquam hominum ausa fui confiteri: propterea omnia bona opera quæ faciebam infructuosa et inutilia mihi reddebam. Verumtamen hunc lapsum meum solebam singulis fere diebus beatissimæ Dei genitricis Mariæ, coram ipsius altari vel imagine, seu ubicunque poteram, poenitendo, lugendo, et flendo confiteri, et ipsius misericordiam miserabili quærimonia implorare, ne me pro hoc peccato meo pateret æternæ damnationis sententiam subire. Postquam autem mortis debitum solvi, protinus a malignis spiritibus undique vallata crudeliter rapiebar, impellebar, discutebar, et cum amarissima exprobratione peccati mei ad inferni supplicia damnanda trahebar. Recordabar interea elemosynarum quas feceram, jejuniorum, vigiliarum, orationum, cæterorumque bonorum operum, in quibus multo tempore sudaveram, et mirabar quod tanquam omnium criminum rea gehennalibus tormentis absque ulla miseratione destinarer. Quærebam lucem operum meorum, et continuo pestifero tabo inconfessi peccati mei de imo conscientie meæ terribiliter evaporante, ita oculi mei obnubilabantur et contenebrabantur, ut radios veri et æterni luminis, quod per elemosynas et bona opera conquiritur, nullo modo respicere valerem. Heu! tunc, licet tarde nimis, intellexi hæc esse stipendia obstinati et obdurati cordis mei; tunc quam sit perniciosum miseris mortalibus Domini et Creatoris sui præceptis non obedire, non solum scire, sed etiam experiri compulsam sum. Itaque omni consilio et auxilio destituta, recordata sum, quod hoc ipsum peccatum meum, pro quo justam damnationis sententiam excipiebam, beatissimæ Dei genitricis et Virginis flendo et lamentando frequenter confiteri solebam: et continuo modicum aliquid spei concipiens, ipsam veram matrem misericordie, et unicam spem miserorum, ne me misellam in supremo necessitatis articulo constitutam dereliqueret, votis magis atque suspiriis quam verbis orabam. Nec mora, eadem consolatrix et protectio omnium ad se confugientium, tanquam stella matutina et fulgor meridians adveniens, terruit et increpavit demones qui mihi illudebant, quod suam ancillulam invadere præsumpissent: jussitque quantocius deponere prædam, ibique dimittere eam, donec a Domino egrederetur sententia, quid inde juberet fieri. Cum que dicto citius paruissem nequam spiritus, ipsa mater misericordie accedens ad benedictum fructum uteri sui Dominum nostrum Jesum Christum, adoravit et ait: Obsecro pietatem tuam, Domine, Fili, ne tradas bestiis animam illam, quæ suam transgressionem coram imagine mea toties deploravit. Cui respondit Dominus: Nosti, dilecta mater, quod sine confessione salvari non potest? At illa: Domine, omnia tibi possibile sunt: ne, quæso, confundas faciem pauperulæ hujus, quæ fiduciam habuit in me: et per multa bona et justa opera faciem tuam, licet non secundum scientiam, placare curavit. Ait Dominus: Quoniam fas non est, ut pro quavis petitione repulsam a me patiaris, et quoniam extra carnem locus confitendi et poenitendi non est, placet ut anima hæc proprio corpori reddita, quod male deliquit, et pejus apud se retinuit, humiliter poenitendo confiteatur, statimque reducta, debito tandem ordine misericordiam consequatur. Mox itaque Domino imperante, et piissima domina nostra sollicitè procurante, missus est ad me an-

gelus bonus, qui me de omni expectatione malignorum spiritum eripiens, proprio corpori, ut cernitis, restituit. Nunc ergo confessione peracta, tempus est ut abeam, minime jam reditura, sed in æternum misericordias Domini canitura, qui me, licet indignam, tremendo iudicio suo, eadem misericordia præveniente et subsequente, tam dignanter subduxit. »

Cum hæc illa dixisset, caput in feretro reclinavit : et signaculo sanctæ crucis se muniens, spiritum exhalavit. Utinam quicumque mortis æternæ iaculo per criminale aliquod peccatum transossus exemplum istud legerit vel audierit, ad confessionis et poenitentiae salutare remedium animetur, sciens procul dubio neminem a Domino veniam consecuturum, qui vicario ipsius, hoc est praelato vel sacerdoti suo, humiliari contempserit! Quod si quis absque fundamento confessionis, virtutum opera super inane præsumptionis ædificare tentaverit, vel de confessione quæ in extremis fit, propter ipsa bona opera sua præsumperit, seu majore dementia tale aliquid, quale nunc retulimus, de se somniaverit, noverit, quia quanto altius absque alis confessionis volaverit, tanto ruina ejus gravior erit, et quia confessio in extremis tanto difficilior conceditur, quanto superbius de ea præsumitur : singularia quoque privilegia paucissimis per divinam gratiam collata, generalitatem prorsus excludunt (35). Ex his colligitur multo melius esse, dum adhuc vacat, et id hoc corpore sumus, prævenire faciem Domini in confessione pura, quam in obstinatione nostra perdurantes, in die generalis resurrectionis sempiternæ confusionis et opprobrii nunquam finiendi coram angelis et hominibus notam sustinere, insuper etiam horrendæ maledictionis iaculo feriri, quando dicitur impiis et inconfessis : *Ite, maledicti, in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus (Matth. xxv).*

CAPUT VI.

Quanta pietate Dominus somnolentiam cujusdam devoti monachi castigavit; quanta severitate alteri tepidi et negligentis inertiam corripuit.

Erat in supradictio cœnobio Grandissillvæ monachus quidam spiritualis, et magna gratia præditus, qui licet assidue cum somnolentiæ vitio luctaretur, contendens puram Domino, sicut oportet, devotionis servitatem in psalmodia exhibere, tamen naturæ fragilitatem in hac parte superare non poterat. Quadam itaque vice dum staret in ordine suo in choro, et quasi pigritando et dormitando psallere videretur, astitit ei quædam reverenda persona, cujus vultum non agnoscebat, quæ etiam excitans dormitantem, apprehendit eum per vestimentum a parte pectorali, et quasi de choro extrahere nitebatur. Qui dum traheretur, aperiens oculos, et videns eum dixit : « Quis es, domine, et cur me ita trahis? » Ille autem respondit : « Et tu, cur ita dormis? » Tanquam diceret : Nunquid propterea de stratu tuo surrexisti, et chorum intrasti, ut dormitando et capite nutando risum de te inimicis tuis faceres; et non magis propterea, ut Domino creatori tuo in conspectu sanctorum angelorum ipsius alacriter psaleres? Et cum hoc dixisset, dimisit eum, et statim evanuit. Frater vero, qui tam misericorditer a Domino pro somnolentia sua castigari meruerat, in timore Dei excutiens a se somnum torporis et negligentiae, curavit deinceps ad vigilandum et psallendum cautior inveniri. Alius quidam in eodem monasterio monachus erat, nomine Bernardus. Hic-

(35) Historia hæc fere incredibilis, certa tamen videtur. Hanc noster auctor ait se ab abbate Belliloci Arnaldo accepisse, et ille asserebat a priore Calacensi, qui testis erat oculatus, se eam audivisse. Nec tamen quisquam debet inde præsumere, et salutis suæ non consulere.

quavis juvenili et vegeto corpore robustus appareat, tamen remissius cæteris agebat, exhibens se ad opus manuum pigrum, et ad vigiliis somnolentum. Unde etiam contubernalibus suis non parum onerosus erat, et ubique de inertia notabatur : præcipue in ecclesia, ubi negligentior inveniebatur. Quadam itaque nocte, cum eum dormientem ad vigiliis præcentor monasterii pertæsus nimiam pigritiam ejus solito severius excitasset, ille commoto animo surrexit, et in dormitorium perrexit. Cumque ad necessariam domum accederet, ecce turba dæmonum ad ostium cum ingenti strepitu et terrore adversus eum clamans, et crebris vocibus iterans. « Apprehendite, apprehendite illum. » Quo auditu repente totus inhorruit, et fugam festinanter arripens, rapido cursu in ecclesiam rediit. Cumque venisset ad stallum suum tremebundus et anhelus, illico defectum cordis incurrit, et corruens in terram, sine motu et sensu diutius velut exanimis jacuit... Sublatus autem inde fratrum manibus, et in infirmatorium delatus, cum ab illo terrore aliquantulum respirasset, et sui compos effectus fuisset, percunctantibus fratribus quidam ei accidisset, rem per ordinem referens, contumaciæ et somnolentiæ suæ penas se luisse testatus est. Porro novitius quidam dum ipsa hora in oratorio esset, eundem dæmonum strepitum et clamorem se audisse testabatur.

Sic ergo frater ille piger et negligens divinæ correptionis stimulo salubriter castigatus, didicit pigritiam, somnolentiam, atque desidiam, cæterasque hujusmodi pestes, vere esse stercora, quæ boves, hoc est, fortes in timore Dei, projiciunt, hoc est abominantur et detestantur : quibus etiam stercoribus immunda dæmonia pigros quosque et inutilis ad ipsorum multam confusionem lapidare non cessant (*Eccli. xxii*). Ecce quantum distat inter negligentiam ex infirmitate contractam, ubi in quotidiano conflictu vigor mentis velut aquis nivis se lavans, puram Domino nititur exhibere servitatem : et tamen ne insolescat et superbiat, somnolentiæ sordibus intingitur; et miseram inertiam, quæ arma spiritualia projiciens, hostibus ultro se tradit, non dormitans, sed dormiens in choro quam in lecto; nec fundius aliquando in choro quam in lecto; nec ulla vivacitate mentis resistens malignis spiritibus illudentibus et dicentibus : *Incurvare, ut transeamus (Isa. li)*. Pulchre vero gemino hoc exemplo quod retulimus, ipsa distantia expressa est, quia illum athletam Christi, cujus supra mentionem fecimus, per gratiam quidem pugnantem, sed ex infirmitate succumbentem, bonus angelus blando alloquio ab cautelam sui sollicitiorem effecit : hunc vero, cujus inertiam et recordiam prodidimus, cætera malignorum spirituum terroribus et clamoribus improbis insectando mente captum et fere alienatum reddidit. De bonis sumamus exempla, eligentes magis cum viris virtutum in agone spirituali viriliter certare; pigrorum vero et inutilium tepiditatis sic ex animo compatiatur, ut tamen negligentias eorum, propter spem divinæ retributionis, seu propter metum gehennæ ignis, modis omnibus fugere studeamus.

Nam et seniores Clarævallis de beatissimo Patre nostro Bernardo referre solebant quia dum quadam vice nocturnis vigiliis interesset, vidit angelum Domini cum incensorio cœlesti thymiamate referto utrumque chorum lustrantem; et quos vigilantes, psallentes et orantes inveniebat, suavissimo nectare spiritualium aromatum corda eorum reficiens, fastidium tollebat, et devotionem in eis exauebat; quos vero somnolentos, pigros et inutilis cernebat, quasi cum indignatione quadam præteribat, nec eos aliquatenus cœlesti pitantia dignos judicabat. Venerabilis etiam Pater dominus Richardus, quondam abbas Saviniaci, de quodam religioso et sancto

abbate, qui in una domorum Saviniacensium abbatizabat, mirabilem quamdam, ac paucissimam, ut reor, expertam gratiam nobis innotuit; quam ipsi ob meritum devotionis suæ largitas divinæ pietatis prærogare dignata est. Nam cum carnalibus non solum desideriis, verum etiam cogitationibus a corde suo penitus eliminatis, in puritate et devotione mentis vigilaret, psalleret et oraret, superna desuper aspirante gratia solebat sentire naribus suis influentiam peregrini cujusdam odoris, nectaream suavitatem cinnamomi, thuris, et balsami, omniumque odoramentorum fragrantiam incomparabiliter exsuperantem. Fancibus etiam suis quasi cœlestis manna dulcedinem infundi sentiebat, omnem in se saporem, et omne delectamentum suavitatis habentem. Quod veluti fons vivus in ore illius scaturiens, indeque ad interna corporis et animæ defluens, utrumque ipsius hominem dulcore mirabili perfundebat et afficiebat, ita ut ex sententia dicere posset : *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel et favum ori meo (Psal. cxviii)*. Felix anima, quæ non modo in seipsa, verum etiam in corpore suo, quamvis adhuc corruptibili, jam gustare et videre meruit : *Quoniam suavis est Dominus! (Psal. xxxiii)*. Nullatenus namque dubitandum est, quod cuicumque tam excellens donum concessum fuerit, carnalia mox in eo desideria potenter exstinguit, spiritualia vehementer ascendit, ipsamque animam totam igne divini amoris liquefacit. Præterea malignorum spirituum fugam insinuat, sanctorum angelorum præsentiam indicat; et præoptatum divinæ clementiæ respectum tam felici quam veraci experimento denuntiat. Sic sic novit Dominus consolari humiles in servitio suo strenuos et devotos : novit etiam terrere desides et inertes, commoda carnis suæ plus justo sectantes, præsentis quodammodo judicio declarans quod in futuro examine manifestandum propheta denuntiat (*Malach. iii*); videlicet quid intersit inter servientem Domino, et non servientem ei; inter voventem Domino et reddentem, voventem et non reddentem; cui, secundum testimonium sacræ Scripturæ (*Eccl. v*), melius fuerat non vovere quam post votum promissa non reddere. Itaque quod in supra memoratis personis, diversis pro qualitate meritorum stipendiis, corporaliter et visibiliter Dominus fieri voluit, hoc in cunctis servitium Dei profitentibus spiritualiter et invisibiliter actitari, certissime scire debemus. Sicut enim professionis suæ memores, et nulla laboris seu vigiliarum instantia pertæsus, quominus quotidianum psalmodiæ et hymnorum cursum prompta et alacri devotione persolvant, divinæ dignationis pietas secretissima visitatione revelat, fovet et consolatur; sic nimirum professionis suæ oblitus, et nec summis, ut aiunt, digitis arduos labores vigiliarum et servitii Dei tangere volentes, horrida dæmonum colluvies variis illusionum et passionum phantasiis fœdare non cessat, et in barathrum periculosissimum tepiditatis et negligentiae de die in diem procliviores efficere conatur.

CAPUT VII.

Quantum periculum sit sacros ordines ambire (36).

Audiant ambitiosi, auscultent ad sacros ordines seu ad ecclesiastica beneficia impatienter anhelantes, exemplum de ambitioso; audiant, inquam, et contremiscant : et quid sibi de maximis timendum sit, in minimis considerantes, tandem patrimonio crucifixi Domini se imprudenter ingerere vereantur, quoniam *hereditas ad quam festinatur in principio, eodem Domino majestatis, qui ex infirmitate crucifixus est, irato in novissimis benedictione carebit (Prov. xx)*. Monachus quidam Cisterciensis ordinis, religiosa admodum conversatione vitam suam consummans, temptationibus et ærumnis hujus mutabilis vitæ morte

(36) Historia de ordinum ambitioso incerta est.

interveniente subtractus est. Quo defuncto sacrista domus illius nocte quadam imminente jam tempore vigiliarum, dum præstolaretur signum horologii vigilans sedebat sic in lecto suo, cum ecce spiritus ejusdem fratris tanquam solido et palpabili corpore vestitus, repente astitit coram ipso, sicutque lamentabili voce allocutus est eum : « Domine sacrista, ego sum ille frater nuper defunctus, sed cur nunc ad te venerim, quæso, ut pietatis intuitu pensare digneris. Ego enim dum adhuc essem vivens in corpore, licet per gratiam Dei vigilanter satis in observantiis Ordinis meipsum exercebam, in uno tamen graviter deliqui : quod scilicet sacrum diaconatus ordinem carnaliter concupivi, et ut ad hunc honoris gradum ascenderem, sine respectu timoris Dei valde inquietus fui : quodque adhuc est gravius, absque condigna poenitentia hujus delicti de corpore exivi, quia nec tanti ponderis hoc fore putabam, quanti post mortem inveni. Sed pius Dominus idcirco nunc me tibi apparere concessit, quatenus qui jam per meipsum mereri nihil possum, fratrum nostrorum, qui adhuc tam sibi quam aliis misericordiam Dei promereri possunt, orationibus debeam adjuvari. Itaque obsecro per pietatem Domini nostri Jesu Christi quatenus calamitatem meam priori exponas, ipsumque roges, ut in capitulo me absolvens, generalem orationem pro mea liberatione fratribus injungere dignetur. Ut autem noveris hæc quæ vides et audis phantasticam nequaquam illusionem esse, in argumentum veritatis psalterium quod portarius ante aliquot dies in capitulo requisivit et nondum invenit, in tali loco repositum invenies. »

Verum sacrista qui hæc audierat et viderat, licet multum miraretur tam insolitam novitatem rei, tamen cum esset homo maturi consilii, ipso die nemini quidquam super hoc verbo locutus est, reputans ne forte tanquam somniator aut a dæmonibus illusus derisui haberetur. Nocte vero sequenti, dum sicut prius vigilans et sedens in lecto suo, de iis quæ præterita nocte contigerant attentius cogitaret, rursus idem defunctus sicut antea vigilanti et stupenti apparuit, dixitque ei : « Non recte agis, domine sacrista, non recte agis circa me, qui iram Domini porto, quoniam peccavi ei, in cujus manus quam horrendum sit incidere, utinam et tu non experiaris? O si scire posses quam gravis est jam minima pœna animæ carne solutæ, protecto non tam negligenter ageres, sed totis viribus succurrere satageres. Quapropter etiam atque etiam contemtor te per Deum, ne ulterius dissimules, sed petitionem meam effectui mancipare festines, quia spero me per orationes fratrum nostrorum apud clementissimum judicem Deum misericordiam adepturum. Ut autem totius dubietatis scrupulus de corde tuo tollatur, et meipsum esse, quem paulo ante viventem in carne bene noveras, non dubites, ecce tolle de manibus meis psalterium quod portarius in capitulo quaesivit, et necdum invenit. » Tulit itaque sacrista psalterium de manibus ejus, super tam inauditum mirabilibus Dei vehementer obstupefactus, quia ipse vere est qui facit mirabilia magna solus. Porro idem sacrista scire volens, utrumnam solidum et palpabile esset corpus quod videbat, utrumve sic subjaceret tactui sicut visui, cum haberet prope se virgam, tulit eam et quasi tangendo experientiæ satisfactorus, levi ictu vibravit illam; sed mox nullo penitus obstaculo resultante, quasi per vacuum aerem, sic per corpus quod apparebat transducta est. Mane autem facti, priori et fratribus quæ viderat et audierat innotuit : psalterium etiam quod acceperat, tanquam veritatis pignus protulit, sicutque fratris illius anima per communes fratrum orationes, et missarum celebrationes pœnis, ut credimus, absoluta, beatitudinis æternæ consortium Deo miserante promeruit. Sed quid est quod omnipotens Deus in his novissimis præsentis sæculi temporibus tam multa de